

3. Воронова В.И., Гринь А.Р.. Психология отбора. – Методические рекомендации для самостоятельной работы студентов. – Киев, НУФВСУ, 2000. Под общ. ред. Ложкина Г.В. – с.49-53.
4. Лысаковский И.Т. К проблеме отбора и ориентации в спорте // Теоретические и методологические аспекты определения спортивной одаренности. – Омск, 1989. – с.4-5.
5. Платонов В.Н., Запорожанов В.А. Теоретические аспекты отбора в современном спорте // Отбор, контроль и прогнозирование в спортивной тренировке. – К. 1990. – с.5-16.
6. Созаньски Х., Космол А., Перковский К. Эффективность тренировочных нагрузок как критерий отбора в спорте // Современный олимпийский спорт: Тез. докл. Международного конгресса. – К.КГИФК, 1993. – с.196-198.

PSYCHOLOGICAL CRITERION OF PROFESSIONAL SELECTION IN FOOTBALL

Viktoriya KOVALCHUK, Oleg BAIRACHNIY

National University of Physical Education and Sports of Ukraine

Abstract. Our paper is dedicated of professional selection in football. The professional selection is a composite all-up problem, which one consists of several reductants. In this paper major notice spared to a psychological reductant of selection. Because at professional selection one of the maiden places is occupied by psychological qualities of the personality According to our reckoning calculation of psychological features athletes can essentially increase performance of selection to professional clubs.

Key words: professional selection, football, psychological criterion.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК, МИСЛЕННЯ Й ОСОБИСТІСНА ТРИВОЖНІСТЬ ЮНИХ БАСКЕТБОЛІСТІВ

Тарас АРТЕМЕНКО

Гуманітарний університет "Запорізький інститут державного та муніципального управління"

Постановка проблеми. Спортивні ігри і, зокрема, баскетбол належать до видів спортивної діяльності, що пов'язані з нестаціонарними умовами середовища, наявністю проблемних тактичних ситуацій і необхідністю рішення оперативних задач [4, 7].

У баскетболі за рівнем значущості на передній план виступає система перцептивних і інтелектуальних і емоційних процесів, що протікають в умовах безперервних змін зв'язку з необхідністю в найкоротші терміни часу сприймати виникаючі ситуації, здобування значення сприйняття і реалізація творчих рішень, а також шляхів і способів ведення змагальної боротьби, що характеризують діяльність як спортивно-оперативну [8].

У тренувальній і змагальній діяльності на всіх етапах спортивної підготовки найбільш актуальним є виявлення інтелектуальних здібностей, оскільки на думку М.С.Бриль "...інтелектуальні прояви дуже значущі і цінуються вище багатьох інших важливіших факторів, таких як "відчуття" м'яча, координаційні здібності, швидкість..." [2]. У спортивних іграх рівень інтелектуальних здібностей спортсмена набуває вирішальне значення для досягнення успіху в змаганні. Тому інтелектуальна сторона діяльності юних спортсменів має виняткове значення для початкового етапу спортивної підготовки гравця. Дослідження рівня інтелектуального розвитку, оперативного мислення є неодмінною умовою визначення здібностей до ігрової діяльності при відборі у баскетболі [2, 11].

Аналіз останніх досліджень. Міжнародні змагання, й насамперед Олімпійські ігри, свідчать, що зросла конкуренція в боротьбі за найвищі нагороди, що підтверджують результати Олімпіади в Афінах 2004 р. З кожною Олімпіадою зростає число команд, що претендують на медалі найвищого гатунку.

Одним з факторів успіху в баскетболі в останні роки вважаються особливості, притаманні особистості гравців, оскільки фізична, технічна і тактична підготовленість усіх спортсменів знаходиться на високому рівні.

Дослідження таких особливостей особистості баскетболіста як вітчизняних, так і зарубіжних вчених в основному присвячені етапу вищих спортивних досягнень, зокрема психологічному супроводу спортивної діяльності спортсменів на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей [6, 8, 9, 10, 11, 12, 13].

В той же час досягнення високих показників кваліфікованих спортсменів обумовлено відповідною організацією системи початкової підготовки. Це послужило підґрунтям теми дослідження.

Мета роботи – дослідити на етапі початкового відбору вплив на змагальну діяльність юних спортсменів таких особливостей, як мислення, рівень інтелектуального розвитку і особистісну тривожність.

Робота виконується згідно зі "Зведеним планом НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2001-2005 рр." при розробці теми: "Психологічні резерви особистості в процесі професійної підготовки спеціаліста в галузі фізичного виховання і спорту" (номер державної реєстрації 0101U004946).

Показники змагальної діяльності спортсменів вивчалися в умовах офіційних ігор. Показники техніко-тактичної діяльності баскетболістів досліджувалися в двох аспектах: команди в цілому й окремих гравців. Зокрема реєструвалися такі показники: результативність дистанційних кидків м'яча в кошик, результативні передачі, втрата м'ячем на щиті суперника, втрати м'яча; у захисті – оволодіння м'ячем, перехоплення від щита, перехоплення [1]. Педагогічне спостереження проводилося в умовах змагальної діяльності баскетболістів з використанням спеціально розроблених протоколів спостережень.

Оцінка вербально-логічного мислення здійснювалася за допомогою бланків методики "Виключення слів", де вивчалася здатність досліджуваного до узагальнення суттєвих істотних ознак [5].

Було доповнено методику спеціальними завданнями, в яких загальні слова замінювали спеціальною термінологією, що характеризує гру в баскетбол.

За допомогою **методики оцінки образного мислення** досліджувалася здатність доєднувати зображені предмети на малюнку в одну групу, і з чотирьох з них вибирати предмет, що істотно відрізняється і який необхідно виключити [5].

Ситуативна тривожність спортсмена у певний конкретний момент визначалася за методикою Ч. Спілбергера [5].

Запропонований Р.Кеттелом тест на інтелект використовувався для виміру рівня інтелектуального розвитку незалежно від впливу факторів навколишнього середовища (культури, рівня освіти і т. д.) [5]. У дослідженні взяли участь баскетболісти, що тренуються на етапі початкової підготовки віком від 9 до 11 років, а також група етапу попередньої базової підготовки, вік від 13 до 15 років (загалом 51 чоловік).

Результати дослідження. Враховуючи значущість інтелектуальних здібностей спортсмена для успіху в змагальній діяльності було проведено кореляційний аналіз між оцінками окремих параметрів змагальної діяльності та показниками рівня інтелектуального розвитку, мислення й особистісної тривожності юних баскетболістів (табл. 1).

Порівняння показників параметрів змагальної діяльності та рівня інтелектуального розвитку не виявило достовірного зв'язку. Між рівнем інтелектуального розвитку та кількістю кидків м'яча з гри, влучністю штрафних кидків, влучністю кидків з гри та загальною результативністю відповідно відмічено кореляційні зв'язки на рівні $r = 0,54$; $r = 0,58$; $r = 0,54$; $r = 0,49$. З такими показниками як перехоплення м'яча, втрати м'яча та співвідношення кількості підібраних м'ячів до загальної кількості підборів коефіцієнт кореляції має слабкий зв'язок: $r = 0,42$, $r = -0,12$ та $r = 0,38$.

Щодо взаємозв'язку мислення з досліджуваними параметрами змагальної діяльності встановлено, що 4 показники з 7 відповідали середньому коефіцієнту кореляційного зв'язку. Так, кидки м'яча під час гри, їх влучність, влучність штрафних кидків під час гри та співвідношення кількості підібраних м'ячів до загальної кількості підборів відповідно, виявили таке співвідношення: $r = 0,54$; $r = 0,54$; $r = 0,60$ та $r = 0,60$. З іншими показниками спостерігався слабкий зв'язок.

Дослідження кореляційної залежності мислення з показниками загальної результативності виявило зв'язок на рівні $r = 0,53$. Але з такими показниками змагальної діяльності як втрата м'яча, точність штрафних кидків та співвідношення кількості підібраних м'ячів до загальної кількості підборів м'ячів спостерігався дуже слабкий зв'язок на рівні відповідно: $r = 0,27$; $r = 0,30$ та $r = 0,42$. Показники змагальної діяльності (кидки м'яча під час гри, перехоплення м'яча та влучність кидків під час гри) виявили відсутність кореляційного зв'язку з досліджуваними складовими мислення.

Не виявлено прямих взаємозв'язків поміж характеристиками особистісної тривожності та параметрами змагальної діяльності, оскільки коефіцієнти кореляції з ними були в межах $r = 0,04$ – $0,36$. Найбільший коефіцієнт кореляції в цій групі ($r = 0,36$) виявлено між влучністю штрафних кидків та між особистісною тривожністю.

Висновки. Таким чином, очевидно, що рівень інтелектуального розвитку має вплив на всі основні параметри змагальної діяльності і найбільший з них – на кількість м'ячів з гри, загальну результативність, перехоплення м'яча, влучність кидків з гри та влучність штрафних кидків.

Значущість мислення вербально-логічного, пов'язаного зі спортивною діяльністю, значно більша для значної кількості параметрів змагальної діяльності, ніж мислення невербально-логічного, загального; причому найбільший вплив виявлено щодо таких показників змагальної діяльності як кількість кидків м'яча з гри, перехоплення м'яча, влучності кидків з гри, влучності штрафних кидків та співвідношення кількості підібраних м'ячів до загальної кількості підборів. Але на показник загальної результативності найбільший вплив має мислення вербально-логічне, загальне. Образне мислення має значення для параметрів змагальної діяльності, таких, як кидки м'яча з гри, влучності кидків з гри та співвідношення кількості підібраних м'ячів до загальної кількості підборів.

Результати вербально-логічного аналізу параметрів змагальної діяльності з особливостями мислення, рівнем інтелектуального розвитку та особистісною тривожністю

Параметри змагальної діяльності	Мислення			Інтелект	Особистісна тривожність				
	Вербально-логічне, спеціальне	Вербально-логічне, загальне	Образне	Рівень інтелектуального розвитку	Шкільна	Самооціночна	Міжособистісна	Магічна	Загальна
Кидки м'яча з гри	0,54	0,1534	0,44	0,54	0,04	0,24	0,18	0,14	0,21
Загальна результативність	0,36	0,53	0,29	0,48	0,09	0,24	0,24	0,24	0,25
Перехоплення та оволодіння м'ячем	0,418	0,17	0,32	0,42	0,05	0,31	0,16	0,21	0,23
Втрати м'яча	-0,27	-0,27	-0,34	-0,12	-0,07	-0,09	-0,16	-0,25	-0,21
Точність кидків з гри	0,54	0,15	0,48	0,54	0,17	0,34	0,27	0,25	0,36
Точність штрафних кидків	0,60	0,30	0,11	0,58	0,04	0,19	0,36	0,21	0,27
Співвідношення кількості м'ячів, які підібрані, до загальної кількості підборів	0,60	0,42	0,48	0,38	0,16	0,16	0,08	0,15	0,24

Урахування вказаних взаємозв'язків дозволить удосконалити спортивну підготовку юного баскетболіста на початковому етапі, а також використовувати вказані методи діагностики при здійсненні відбору для гри в баскетбол.

Література

1. Баскетбол: Навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву та шкіл вищої спортивної майстерності (навчально-тренувальні групи та групи спортивного удосконалення) / Програму підготували: Л.Ю.Поплавський, В.Г.Окіпняк. – К., 1999. – 123 с.
2. Бріль М.С. Отбор в спортивных играх. – М.: Физкультура и спорт, 1980. – 127 с.
3. Бріль М.С., Хрыпов А.Б. Отбор кандидатов в команду мастеров по гандболу. – М., 1993. – 20 с.
4. Подготовка спортсменов высокой квалификации в спортивных играх / Отв.ред. Л.А.Латышкевич. – К.: КГИФК, 1992. – 70 с.
5. Практикум по возрастной психологии: Учеб. пособие / Под ред. Л.А.Головей. Е.Ф.Рыбалко. – СПб.: Речь, 2002. – 694 с.
6. Практикум по спортивной психологии / Под ред. И.П.Волкова. – СПб.: Питер, 2002. – 228 с.
7. Родионов А.В. Влияние психологических факторов на спортивный результат. – М.: ФиС, 1983. – 112 с.
8. Родионов А.В., Воронова В.И. Психологические основы подготовки баскетболистов. – К.: Здоров'я, 1989. – 136 с.
9. Спортивная психология в трудах отечественных специалистов / сост. и общ. ред. И.П. Волкова. – СПб.: Питер, 2002. – 384 с.
10. Уэйнберг Р.С., Гоулд Д. Основы психологии спорта и физической культуры. – К.: Олимп.лит., 2001. – 334 с.
11. Хуцински Т. Социально-психологические характеристики разыгрывающего игрока в баскетболе // Теория и практика физической культуры. – 2002. - №7. – С. 21
12. Шутова С.Е. Психологические факторы, обеспечивающие эффективность соревновательной деятельности баскетболистов высокой квалификации. Автореф. дис. ... канд. наук по физ. восп. и спорту. – К., 2000. – 19 с.
13. Яхонтов Р.Е. Психологическая подготовка баскетболистов: Учебное пособие. – СПб.: СПбГАФК им. П.Ф.Лесгафта, 2000. – 230 с.

COMPETITIVE ACTIVITY IN CONNECTION WITH THE LEVEL OF INTELLECTUAL DEVELOPMENT, THINKING PROCESSES AND PERSONAL ANXIETY OF YOUNG BASKETBALL PLAYERS

Taras ARTEMENKO

University of the humanities "Zaporizhja institute of state and municipal government"

Abstract. Features of the intellectual involvement sports activity, thinking processes and personal anxiety have exclusive value for the characteristics of a player and a team. Therefore researches of level of intellectual development, display of thinking and personal anxiety is an indispensable condition for definition of abilities to game activity from the point of view of an estimation at selection.

Key words: basketball players, intellectual development, personal anxiety.